

משפטים

מורים יקרים,

"וְאֵלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תִּשִּׂים לְפָנֶיךָ"

בפרשת משפטים מובאים חוקים רבים העוסקים במקרים מחיי היום-יום. התורה מקדישה קובץ שלם של חוקים לעניינים הללו, שבין אדם לחברו, ובכך מלמדת אותנו את החשיבות העצומה שבניהול חיי החברה בצדק וביושר.

בכל חברה יכולים להתעורר מחלוקות ועימותים בין אנשים, והמענה הוא – הפניה אל המשפט וקבלת הכרעת הדין.

התורה מטילה אחריות עצומה על כתפי הדיינים. רק אם הדיינים ישפטו בצדק, ביושר וללא פניות, תוכל להתפתח חברה מוסרית המפתח להתנהלות צודקת ומוסרית של החברה.

בפרשת משפטים הדגם החוזר להצגת הנושאים הוא: מקרה-דין. כשם שהדיין לא יכול לפסוק מבלי שהמקרה ברור לו, כך גם לימוד הפסוקים בפרשת משפטים: ראשית מבינים מהו המקרה המדובר ורק אז לומדים כיצד פוסקת התורה.

המשימה מסכמת את הלימוד באמצעות הזמנה לתלמידים להתמנות כדיינים ולהתחייב למכלול החוקים החלים עליהם. לאחר מכן "יכנסו" התלמידים לאולם בית המשפט לדון בשורת מקרים המובאים בפניהם כחלק מסדר היום של בית המשפט. המקרים לקוחים מדיני הנזיקין ומדיני השומרים, על פי תכנית הלימודים.

הנחיות לביצוע המשימה

לפני תחילת המשימה יש להנחות את התלמידים להכין תיק שופט (קלסר או כל דרך אחרת לאיסוף דפי המשימה).

חשוב מאוד להסביר לתלמידים את ההקשר הרחב של המשימה, ולפני כל שלב לקרוא איתם את ההנחיות מתוך המשימה לתלמיד ולוודא כי כולם הבינו אותן.

שלב 1 – כתב התחייבות

נושא: חובות הדיין

מיומנויות: איתור פרטים והכללה - זיהוי תכונות הדיין לאור מכלול החוקים החלים עליו

על התלמידים למלא כתב התחייבות למילוי מצוות שחלות על דיינים ולענות על שתי שאלות העוסקות בתפקיד הדיין.

שלב זה עוסק בידע של מצוות הדיינים, בערך של משפט צדק ובחשיבותו של תפקיד הדיין.

צריך להסביר לתלמידים כי במשימה זאת הם ישמשו כדיינים / כשופטים לזמן קצר, וכדי שיהפכו לדיינים עליהם למלא את הכתב ההתחייבות. כבר כעת נאמר להם כי במסגרת היותם דיינים הם צטרכו לפסוק במקרים הלקוחים מהפסוקים וכן במקרים מימינו, שדומים למה שמופיע בפסוקים.

כמו כן נסביר לתלמידים מהו כתב מינוי או התחייבות, שכאשר הם חותמים על כתב המינוי לשופט הם לוקחים על עצמם מחויבות לפסוק לפי התורה. בשורה הראשונה בכתב ההתחייבות כל תלמיד ירשום את שמו.

התלמידים ימלאו את כתב ההתחייבות בעזרת המקורות המובאים לפנייהם:

1. לפי פרק כג, פסוק ב אני: (מתחייב לפסוק לפי דעת הרבים)
2. לפי פרק כג, פסוק ו אני: (מתחייב לא לרחם/לא לתת יחס מועדף לאביון)
3. לפי פרק כג, פסוק ז אני: (מתחייב להתרחק משקר ולדון דין אמת)
4. לפי פרק כג, פסוק ח אני: (מתחייב לא לקחת שוחד)

ידוע לי כי אני חלק מקהילה של דייני ישראל לדורותיהם אשר עליהם נאמר כי הינם "אנשי-חיל יראי אלהים, אנשי אמת-שנאי בצע" (לפי פרק יח, פסוק כא)

לאחר מכן יענו התלמידים על שתי שאלות שבהן יאפינו את תפקיד הדיין ואת התכונות הנדרשות לתפקיד זה.

דף ההתחייבות יימסר להערכה, יוחזר לתלמיד, והוא יצרף אותו לתיק השופט.

הנחיות לביצוע המשימה

שלב 2 – מקרה ודין לפי התורה

נושא: דיני שומרים ונזיקין

מיומנויות: זיהוי החלוקה בין מקרה ודין

כתיבה של הפסוקים מלשון התורה בלשון התלמיד ולהפך

בשלב זה יצטרכו התלמידים להשלים שתי טבלאות תוך כדי עיון בפסוקים.

כדי לבצע את המשימה התלמידים יידרשו למיומנויות האלה:

1. זיהוי המקור וציטוט לשון הכתוב;

2. הבחנה בין מקרה לדין;

3. שכתוב הכתוב בלשון ימינו;

שימו לב שיש הבדל ברמת הקושי בין המקרים השונים, ולא בכל מקרה יידרש התלמיד לכל המיומנויות.

הטבלאות המלאות יימסרו למורה להערכה, יוחזרו לתלמיד, והוא יצרף אותן לתיק השופט.

א. דיני נזיקין

הדין		המקרה		המקור
בלשוננו	בלשון התורה	בלשוננו	בלשון התורה	
על בעל הבור לשלם את הנזק שגרם.	בעל הבור ישלם כסף ושיב לבעליו והמת יהיה לו	אדם שחפר בור ושורו של חברו נפל בו	וכי יפתח איש בור או כי יכרה איש בר ולא יכסנו ונפל שמה שור או חמור	פרק כא פסוקים לג – לד
אם גנב שור ישלם פי חמישה ואם גנב שׂה ישלם פי ארבעה.	חמשה בקר ישלם תחת השור וארבע צאן תחת השׂה	אדם שגנב שור או שׂה ומכר אותו	כי יגנב איש שור או שׂה ... ומכרו	פרק כא פסוק לו
האדם יצטרך לשלם לחבר את מלוא ערך הנזק.	מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם	אדם שהבהמות שלו הלכו ואכלו תבואה בשדה חברו	כי יבער איש שדה או כרם ושלח את בעירה ובער בשדה אחר	פרק כב פסוק ד
מבעיר האש ישלם לבעל השדה את הנזק.	שלם ישלם המבער את הבערה	אדם שהצית אש והיא התפשטה ושרפה שדה	כי תצא אש ומצאה קצים ונאכל גדיש או הקמה או השדה	פרק כב פסוק ה

הנחיות לביצוע המשימה

שלב 3 – התנסות בבית דין

נושא: יישום - פסיקה על פי כללי הדין, במקרים מהלכות זומרים ונזיקין
מיומנות: התאמה בין מקרים מהחיים לדיני התורה

דיון בקבוצות והצגת הדין:

המורה יחלק את הכיתה לקבוצות של חמישה תלמידים. בשלב ראשון תלמידי הקבוצה יקראו את המקרה, ידונו בו ויפסקו את הדין. הקבוצה תמלא את דף פסק הדין. אפשר להנחות את התלמידים בשלב זה שכל משתתף ירשום תחילה בקצרה את דעתו על המקרה ואחר כך יתקיים דיון ביניהם. בתום הדיון יקבעו השופטים את פסק הדין. יש לשים לב שהתלמידים מקיימים גם את ההליך הנכון של הפסיקה: כיצד קובעים פסק דין אם יש דעות שונות בקרב השופטים? האם כל שופט הביע את דעתו המנומקת? האם פוסקים לפי הרוב? בשלב שני יציגו תלמידי הכיתה את המקרה, כאשר שנים מבין התלמידים יהיו בעלי הדין ושלושת האחרים – השופטים. בעלי הדין יציגו את המקרה והטענות והשופט יקרא את פסק הדין והמקור.

חלוקת המקרים לתלמידים

בחלוקת הכרטיסים ישנן אפשרויות רבות והמורה יפעיל את שיקול דעתו.

ישנם שני מקרים. שני המקרים כבר נלמדו בשלב 2 של המשימה, והתלמידים יכולים לעיין בהם מתוך "תיק השופט" שהכינו. החלוקה לתלמידים תהיה לפי שיקול דעת המורה [מקרה 4, מקרה 6 או שניהם]. אפשר גם להוסיף מקרים (בכל מקרה אין לתת את פסק הדין לתלמידים, כי עליהם להגיע אליו בכוחות עצמם).

שימו לב: יש לצלם את דף פסק הדין (מופיע במשימה לתלמיד) כך שלכל קבוצת תלמידים יהיה עותק לכל מקרה שהיא תעסוק בו.

האווירה בכיתה: מומלץ להפוך את הכיתה למעין בית משפט. אפשר להכין כובעי שופט לשופטים, ותלבושת סמלית לנתבע ולתובע (למשל במקרה 4 התובע יתחפש לרועה צאן, מטה רועים בידו ומצנפת בד לראשו). יש לכבד את השופטים בעמידה בעת כניסתם לבית המשפט. התובע או הנתבע ידברו אל השופט בכבוד, ורק כאשר הוא יפנה אליהם.

דפי פסק הדין יימסרו למורה להערכה.

פסקי דין

המקור בתורה	פסק הדין בלשון התלמיד
4	הנתבע חייב לשלם לתובע את מלא הנזק, והאחריות לכך שבעלי החיים שברשותו/שבאחריותו לא יפלו לשדות זרים היא שלו. על הנתבע לפצות את התובע במלוא המחיר אף על פי ששתילי התבואה היו עדיין רכים, והפרי לא בשל. הפיצוי יהיה בשווי הפרי שהמטע היה מצמיח לולא השרפה.
6	מי שכרה בור, או שלא דאג לכיסוי בור שהיה קיים קודם והוא ידע על קיומו, נהג בחוסר אחריות ולכן הוא צריך לשלם על הנזק שנגרם.

בתחילת הדרך	קרוב להשגת היעד	השגת היעד	רמות הביצוע הקריטריונים	
1. מילא נכון רק חלק מהדינים מתוך הפסוקים הנתונים	1. מילא נכון את כל הדינים מתוך הפסוקים הנתונים 2. מילא תכונות שאינן רלוונטיות דווקא לתפקיד הדיין, אינו משתמש במושגים של "צדק"	1. מילא נכון את כל הדינים מתוך הפסוקים הנתונים הכליל תכונות נדרשות מהדיין והשתמש במושגים "צדק", "יושר", לאור מכלול החוקים החלים עליו.	איתור פרטים והכללה	שלב 1: כתב התחייבות
1. מאתר את מילים בלשון התורה המקבילות למקרה הנתון בלשוננו, אך איננו מצליח לשכתב פסוק מהתורה ללשוננו 2. איננו מצליח להבדיל בין מקרה לדין	1. משכתב בלשוננו את הדין/המקרה המובא בלשון התורה 2. מזהה את החלוקה בין מקרה לדין בפסוק.	מצליח לזהות את המקרה ואת הדין גם כאשר כל המשבצות ריקות (כמו נזיקין מקרה ד) מצטט בלשון התורה ומשכתב בלשוננו.	זיהוי החלוקה בין מקרה ודין כתיבה של הפסוקים מלשון התורה בלשון התלמיד, ולהפך	שלב 2: מקרה ודין לפי התורה
איננו משייך את המקרה לענין הרלוונטי בתורה, הפסיקה אינה נכונה.	משייך את המקרה לענין הרלוונטי מתוך התורה, הפסיקה נכונה, אך אינן מלוות במקור או: הפסיקה נכונות באופן חלקי	המקרה משויך לענין הרלוונטי מתוך הכתוב. הפסיקה נכונה ומלווה במקור נכון.	יישום (פסיקה) וציון מקור	שלב 3: התנסות בבית דין
התלמיד איננו מביע את דעתו / התלמיד איננו נותן לאחרים להביע את דעתם	התלמיד מביע את דעתו, אך: אינו דן עם חבריו / איננו קשוב לטענות חבריו	התלמיד השתתף בדיון, הביע את דעתו / (לחילופין) – לא השתלט על הדיון ומקשיב בכבוד לדברי חבריו) מגיב באופן מושכל וענייני לטענת חבריו	יישום – אופן ניהול הדיון	שלב 3: פסקי דין
הפסיקה - איננה על פי רוב	הפסיקה – על פי הרוב	הפסיקה – על פי הרוב		